

ترک تحصیل و سلامت؛

مروری بر وضعیت ترک تحصیل در ایران، پیامدها، علل و مداخلات حال و آینده

مجری: دکتر بهزاد دمازی

گروه: سلامت اجتماعی

سال شروع: ۱۳۹۴

سال پایان: ۱۳۹۴

چکیده

مقدمه

ترک تحصیل عبارت است از فرآیند بلندمدت قطع پیوند و بریدگی از مدرسه که اغلب از دوران ابتدایی و پایه‌ای تحصیل آغاز می‌شود، به‌طور معمول نسبت دانش‌آموزانی که در یک مقطع تحصیلی و در یک سال تحصیلی ثبت‌نام کرده ولی در سال بعدی تحصیلی ثبت‌نام نکرده‌اند نشانگری برای تعیین میزان ترک تحصیل است.

ترک تحصیل معمولاً به دلایلی از قبیل یافتن شغل، پرهیز از درگیر شدن در دعواهای میان همسالان، مسائل خانوادگی، نمرات پایین، افسردگی و سایر بیماری‌های روانی، فقدان آزادی، بارداری ناخواسته، کسالت حاصل از دروس نامربوط با حرفه‌های موردعلاقه دانش‌آموزان اتفاق می‌افتد.

شاخص‌های سطح تحصیلات از جمله مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار بر توسعه و رشد هر کشوری است. این شاخص که خود شامل دو مؤلفه نرخ اشتغال به تحصیل در ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی و نیز نرخ باسوادی بزرگسالان است، در کنار شاخص‌های تولید ناخالص داخلی و امید به زندگی در بدو تولد از جمله مؤلفه‌های مؤثر بر شاخص توسعه انسانی است. از این رو سواد و تحصیلات جایگاه ویژه‌ای را در بررسی‌ها و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و اجتماعی به خود اختصاص داده است.

روش‌شناسی

انجام این پژوهش، با مرور متون، مستندات و پژوهش‌های موجود، اسناد و قوانین مرتبط، وضعیت حال حاضر، رفتارهای سالم، دستورات دینی، اثرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، علل تأثیرگذار (از جمله عوامل رفتاری، محیطی، قانونی)، تجارب جهانی، نقش آموزش‌های عمومی استخراج و تحلیل گردید. با استفاده از نظرات خبرگان و با رویکرد تحلیل محتوا، نقش رسانه‌ها، سازمان‌های مختلف در تبیین رفتارهای رانندگی مشخص شد.

یافته‌ها

گزارش برنامه عمران سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۱ حاکی از آن است که نظام آموزش و پرورش کشور ایران در جهت نیل اهداف توسعه علمی فرهنگی موفق نبوده و جزء ۶۵ کشوری است که نتوانسته درآمد خود را به‌درستی در جهت توسعه انسانی به‌کار گیرد عدم تحقق اهداف فوق را می‌توان در ابعاد گوناگون شکست تحصیلی مشاهده کرد. در حال حاضر بیش از ۲۵ درصد از دانش‌آموزان سالیانه از مدارس ترک تحصیل می‌کند که این آمار بسیار نگران‌کننده است.

مقایسه ایران با برخی کشورهای منتخب نشان می‌دهد که وضعیت ایران در میان سایر کشورهای توسعه‌یافته و نیز کشورهایی در منطقه، چندان رضایت‌بخش نیست. در حالی که در کشورهایی مثل امارات، قطر، بحرین و کویت نرخ باسوادی جمعیت بالای ۱۵ سال ۹۰ درصد و بیشتر و در کشورهای عربستان و ترکیه به ترتیب ۸۶/۷ و ۸۸/۷ درصد است، این رقم در خصوص ایران به ۸۲ درصد می‌رسد.

به‌طور عموم دلایل تکاملی روانی، خانوادگی، فرهنگی و محلی و مدرسه‌ای در ترک تحصیل مؤثرند و از آن جمله می‌توان میزان هوش، مسائل مربوط به دوران بلوغ و بی‌اطلاعی دانش‌آموزان، وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده، ساختار خانواده، اجتماع و گروه همسالان، ترکیب دانش‌آموزان در مدرسه، منابع مدرسه، ساختار مدرسه، حجم زیاد و متغیر مواد درسی، نبود انگیزه برای شغل معلمی، قومیت و نژاد، منابع در اختیار، ارزش‌ها و نگرش‌ها، سیاست‌ها، نظام آموزشی، تغییرات پی‌درپی در نظام ارزشی جامعه، نامعلوم بودن آینده شغلی، نداشتن برنامه پایدار، ارزشیابی و نظارت را می‌توان نام برد.

بحث و نتیجه‌گیری

در مرور منابع علمی دو راهبرد کلی برای رویارویی با مسئله ترک تحصیل ارائه شده است: اول روش‌های که سبب سازگار شدن مدرسه با نیازهای کودکان و نوجوانان می‌شود و دوم روش‌هایی که سبب سازگار شدن دانش‌آموزان با مدرسه می‌شود، که لازم است در طراحی مداخلات به این رویکردها توجه شود. در مجموع راهکارهای پیش رو در دو دسته زیربنایی مانند ایجاد نظام مدیریت اطلاعات ترک‌کنندگان تحصیل با همکاری سازمان‌های ثبت‌احوال، بهزیستی کشور، آمار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و شهرداری‌ها، تقویت نظام شناسایی و مشاوره افت تحصیلی دانش‌آموزان در دوره‌های تحصیلی و طراحی بسته مداخلات حمایتی برای افراد در معرض ترک تحصیل (از جمله تشکیل صندوق حمایت از کودکان بی‌بضاعت لازم‌التعلیم و با برخورداری از مشارکت دستگاه‌های مختلف و انجمن‌های خیریه) و طراحی و استقرار بسته احیای آموزش تارکان تحصیل و راهکار فوری مانند اجرای طرح ضربتی برای فراخوان و حمایت از خانواده‌های دارای کودکان ۱۰-۶ ساله برای ثبت‌نام در دوره ابتدایی حساس‌سازی جامعه نسبت به موضوع از طریق رسانه اشاره کرد.

کلیدواژه: ترک تحصیل، سلامت اجتماعی، پیامدها، راهکارها، ایران.